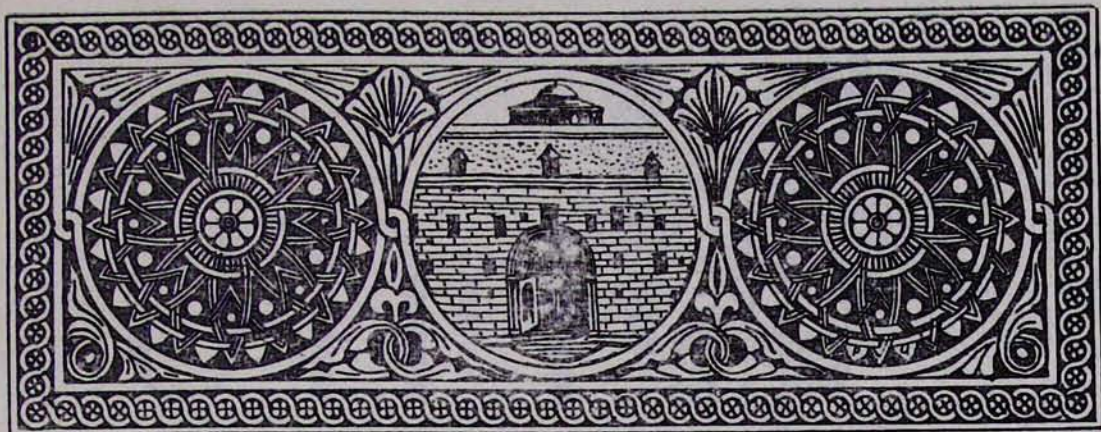

«ՍԻՈՆ» ԱՄՍԱԳԻՐԸ

1979 թվականին լրացավ Երուսաղեմի հայոց պատրիարքության պաշտոնաթերթ «Սիոն» ամսագրի նոր շրջանի հրատարակության 53 տարին:

1927 թվականին, լուսահոգի Ս. Եղիշե պատրիարք Դուրյանի (1920—1930) օրով, Երուսաղեմում, հայոց վանքի տպարանից հրատարակվում էր «Սիոն» ամսագիրը «որպես պաշտոնաթերթ պատրիարքության հայոց Երուսաղեմի, կրոնական, գրական, բանասիրական» բովանդակությամբ, Ս. Բաբլեն եպիսկոպոս Կյուլեսերյանի խմբագրապետությամբ, որը և 1930 թվականին Կիլիկյան Աթոռի աթոռակից կաթողիկոս ընտրվելով՝ թողեց խմբագրությունն ու մեկնեց Անթիլիաս:

1930-1932 թվականներին «Սիոն» ամսագիրը խմբագրեց Ս. Տիրան վարդապետ Ներսիսյանը:

Այնուհետև հոգեւորյա Ս. Թորգոմ արքեպիսկոպոս Գուշակյանի (1932—1939) օրով, նրա յոթնամյա պատրիարքության շրջանին, նրա խմբագրապետության տարիներին, «Սիոն» ամսագիրը շարունակվեց հրատարակվել և ճշմարտապես դարձավ «Հայ Եկեղեցու ծանր հրետանին» պատրիարքական նրա սքանչելի խմբագրականներով, և բովանդակայից «Նորք և Նիշք»-երով, որոնցում ընդգրկվում էր պայծառամտությամբ սփյուռքի ազգային-եկեղեցական ողջ հայ կյանքը՝ իր կարևոր իրադար-

ձություններով, ժամանակակից բազմապիսի հրատապ հարցերի լուսաբանությամբ:

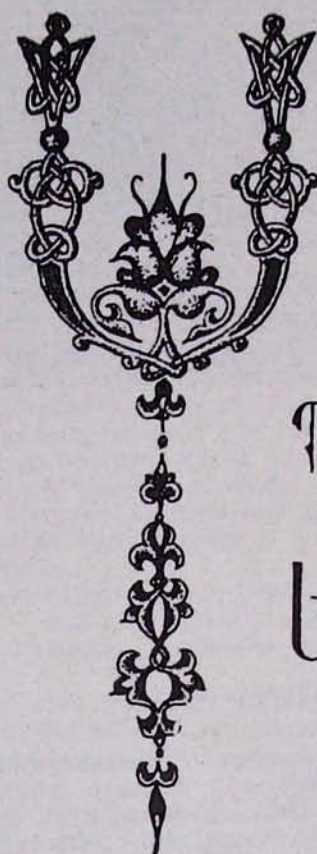
Ս. Թորգոմ պատրիարքի օրով «Սիոն»-ը հանդիսացավ լուրջ հրատարակություն, եկեղեցական, մշակութային ուղագրով երեւոյթ հայ լրագրության պատմության և Հայ Եկեղեցու ժամանակակից տարեգրության մեջ:

«Սիոն»-ը իր էջերը լայնորեն տրամադրեց կրոնական, եկեղեցագիտական, պատմա-բանասիրական, ազգային-եկեղեցական, եկեղեցական արվեստի ու պատմության նշվիրված արժեքավոր հոդվածների և ուսումնասիրությունների հրատարակությանը:

Թորգոմ պատրիարքի խմբագրական, հրապարակախոսական գործունեության հավատամքն էր՝ սփյուռքի մեջ «հայ ազգության պահպանումը Հայ Եկեղեցու միայն»:

Արդարև մեծ է և եզակի «Սիոն»-ի կատարած դերը մեր Եկեղեցու ժամանակակից պատմության մեջ, որպես եկեղեցագիտական, դավանաբանական մտքի հանդիսարան, որպես Հայ Եկեղեցու ինքնուրույնության, լուսավորչական ուղղափառության, ավանդույթների պաշտպանության ամբիոն:

Թորգոմ պատրիարքի մահից հետո, 1939 թվականի փետրվարին, «Սիոն»-ի վերոհիշյալ եկեղեցական, մշակութային, հրապարակախոսական ավանդությունը շարունակ-

ԻՈՒՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ
ՍՏՐԻԱՐԶՈՒԹԵՄՆ
ՀԱՅՈՉ
ՆՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԾԳՒ ՏՄԻԻ

Ե. Բ.

1979

վում է անխափան մինչև այսօր: Ավելի քան 40 տարիներ «Սիոն»-ը ձեռնհաստրեմ խմբագրել է Թորգոմ պատրիարքի բազմաշնորհ և հարազատ աշակերտ Եղիշե վարդապետ Տերտերյանը՝ Եղիվարդը՝ Երուսաղեմի հայոց արդի պատրիարքը:

«Սիոն»-ի էջերում տպագրվել են 1930-ական թվականներից սկսած Եղիվարդի բանաստեղծական, գրական, քարոզչական անդրանիկ էջերը, որոնք հետագայում Երուսաղեմի հայոց վանքի տպարանից լույս տեսան առանձին գրքերով, ինչպիսիք են «Մագդաղիկեն մեղրամոմե», «Լեռան վրայեն», «Անոն որ չեն մեռնիր», «Անցորդը», «Խորտակված երկինքներ», «Օտարականը», «Սուրբ Մեսրոպ», «Հեթանոսաց Սոաքյալը», «Կարմիր Զորավար», «Ընտիր էջեր» և այլն: Իսկ շուտով լույս կտեսնեն «Հայրենական», «Պողոս առաքյալ», «Լուսամատյան» և այլ գործեր:

1957—1960 թվականներին «Սիոն»-ը խմբագրել է Տ. Շնորհք եպիսկոպոս Գալուստյանը:

Այժմ ցանկանում ենք «Էջմիածին» ամսագրի ընթերցողների ուշադրությանը ներկայացնել «Սիոն» ամսագրի 1979 թվականի վեց միացյալ համարների հարուստ և հետաքրքիր նյութերի համառոտ բովանդակությունը:

1979 հունվար-փետրվար միացյալ համարը (էջ 2—48) բացվում է ամենապատիվ Տ. Եղիշե սրբազան պատրիարք Հոր Սուրբ Ծննդյան պատգամով (էջ 2—4), խոսված հունվարի 19-ին, ուրբաթ գիշեր, «Բեթղեմի սուրբ այրեն»:

Պատրիարք սրբազանի Ծննդյան պատգամը ուղղված է հայոց ժողովրդին, «որ լերուսաղեմ, ի Հայաստան և ի սփիռս աշխարհի»:

«Կխոսիմ ձեզի աշխարհի ամենեն նվիրական սրբավայրեն, Բեթղեմի Սուրբ Ծննդյան Այրեն, ուր մոտ երկու հազար տարիներ առաջ ծնավ սիրո և խաղաղության իշխանը՝ աշխարհի Փրկիչը:

...Արյունի և խոռվքի այս օրերուն, երբ ամեն ինչ նյութի և ույծի կնիքով է կնքավոր, երբ մեր կյանքը գեղեցկացնող հոգեկան արժեքները այլևս նվազման ու ընկրկումի են ենթարկված, ավելի քան մխիթարական է ձորեն բանալ մեր հոգին հրեշտակներու պատգամին, «չերկիր խաղաղություն և ի մարդիկ հաճութիւն»:

«...Ոչ մեկ ատեն երկիրը չէ ունեցած այսքան արցունք և արյուն, և մարդկությունը այսքան տառապանք... Մարդկությունը իբրև բարոյական հասկացողություն հոգեվարքե մը կանցնի, նման անոր՝ գոր ունեցավ հին աշխարհի վախճանին, երբ

քրիստոնեությունը այդ կործանումին կբերեր կարելի փրկությունը, նյութեն և քայքայումեն դուրս քաշելով անդնդասույզ ոգեղենը մարդուն»:

«...Մեղմելու համար նյութին, ույծին և երկաթին ճնշումը մեր ուսերեն և հոգիներեն, մենք պետք ունինք, ինչպես միշտ, քրիստոնեական հրամայականներուն, սիրո և խաղաղության, որոնց մարմնացումը եղավ այս գիշեր վերստին ծնող մանուկը, վերակազմելու մարդուն աղարտված դիմագիծը...»:

Ծննդյան իր պատգամի մեջ, պատրիարք սրբազանը չի մոռացել նաև հայոց ժողովրդին, «Դո՛ւն, դարերով խաղաղության ծարավն ու իղձն ես ունեցեր, ազատության տենդանքին չափ ու բուռն ու երկինքին չափ խորունկ...: Ծարունակե հավատալ Հիսուսի Ծննդյան ու մարդուն աստվածացումին և մայրացուր հոգիդ այս գիշերվան մեծ խորհրդով, նման քու աստվածաբայալ պապերուդ, որոնք գիտեին գեղումի հանել գիշերները, բանալու դռները երկնքին, իջեցնելով Աստվածորդին իրենց սրտերուն մեջ և մտքի գաղջ ընտանությունը»:

Ամսագրի 8—9 էջերում «Փոխան խմբագրական»-ի հրատարակվել է դարձյալ Եղիշե սրբազան պատրիարք Հոր 24 սեպտեմբեր 1978 թվակիր «պատրիարքական կոնդակը» «վսեմաշուք տիար Ալեքս Մանուկյանի ուղղված Մոնտրեալի մեջ կառուցած (Արմեն Բեպեք Մանուկյան) վարժարանի բացման առիթով»:

Սրբազան պատրիարքը իր կոնդակում ողջունում է «սրտի անհուն գոհունակությամբ ազգին անգլուական և մեծ բարերարը, մեր օրերու ամենեն պատկառելի և բազադիկ արժեք ներկայացնող դեմքը... մին մեր ազգային այն բարերարներեն և պարծանքներեն, որը գիտե դիմավորել իր ժողովրդին կարիքները կիրթ և ազնվական զգաստմանով: Իրեն համար դրամը ույծ մը չէ միայն, այլ արժեք մը՝ կիրարկվելու արժեքներու ի խնդիր: Առանց այս փրկարար փոխարենին, ղեղին մետաղը գույն մը և ձան մըն է միայն...»:

«...Սրտի և մտքի անստգուտ հատկություններով օժտված մարդ, որ վառժված է միշտ մտածելու թե ի՞նչ ժողովրդին մեռա-նանգումի և գոատնման առնեն նեմա-նան լծակը առավելաբար կրթությունը կորուստ ույալ, և առ պատճառով իր ամենեն գորովագեղ ուշադրության առարկա ըրած է ազգային կրթության գործը»:

Սիոն-ի միացյալ սույն համարի հաջորդ նյութը (էջ 10—12) նկարագրում է 1978 թվականի դեկտեմբերի 9-ին, Նյու Յորքում «Հայ Բարեգործական Ընդհանուր ազգա-

պարձան Միության ցկյանն նախագան տիար Ալեքս Մանուկյանի 25-ամյա պաշտոնավարության նվիրված արձաթյա հոբելյանի» և մեծարանքի հանդիսությունը:

Հանդիսության ժամանակ ԱՄՆ-ի հայոց արևելյան թեմի առաջնորդ Ս. Թորգոմ արքեպ. Մանուկյանը կարդում է այս առթիվ մեծ բարերարին ուղղած Ամենայն Հայոց Հայրապետի սրբատառ կոնդակը և հոբելյարի կուրծքը զարդարում է «Ս. Ներսես Շնորհալի» շքանշանով՝ «Ի գնահատություն Հայց. Եկեղեցիի պաշտոնության և շինարարության ի նպաստ անոր կատարած մեծագույն քառայությանը»:

Հորեկյանական հանդիսությունը ներկա են եղել նաև անձամբ Թորքիայի հայոց ամենապատիվ Ս. Շնորհք սրբազան պատրիարքը, որը հովվական այցելությանը այդ օրերին գտնվում էր ԱՄՆ-ում, Ս. Տիրան, Ս. Թորգոմ, Ս. Շահն արքեպիսկոպոսները, «որոնք մասնավորապես ծանրացան սրբ. Մանուկյանի Հայաստանաց Եկեղեցիին կատարած մեծագույն անվերապա նվիրատվությանը»:

Սիոն ամսագրի 1979 թվականի համարները հարուստ են նաև քերթողական գեղեցիկ և բովանդակային էջերով:

Եղիվարդը 1979 թվականի ամսագրի բոլոր համարներում հավատարիմ իր բանաստեղծական խառնվածքին, հանդես է եկել դարձյալ տերտերյանական շնչով և թափով գրված ընտիր և խոհական քերթվածներով, ինչպիսիք են «Երբ կնայիս» (էջ 14), «Մեծ Պահքը» (էջ 59), «Մարգարիտներ» (էջ 104), «Վերջապույս» (էջ 104), «Երևան» (էջ 169), «Գեղարդ» (էջ 211):

Բանաստեղծական էջեր են ստորագրել նաև Մուրադ Մանուկյանն ու Գ. Ծարտաբը:

Հարուստ է նաև Սիոն-ը կրոնական հոդվածների, քարոզների, խորհրդածությունների, գրական էջերի հրատարակությամբ: Կրոնական բովանդակությամբ հոգեշնչող հոդվածներ են գրել Ռումիանայի և Բուլղարիայի հայոց միացյալ թեմերի առաջնորդ Ս. Տիրայր եպիսկոպոս Մարտիրոսյանը, Վաչե վրդ. Իգնատիոսյանը (Մարսել), Մերոսյ արքեպ. Մուրաֆյանը (Երուսաղեմ), Գեորգ Ա. Շինիվիզյանը (Երուսաղեմ) և ուրիշներ:

Սիոն ամսագրի «Բանասիրական բաժնի» բերքը նույնպես առատ է եղել 1979 թվականին, պատմա-բանասիրական, հայագիտական, կենսագրական, լեզվաբանական, ձեռագրական, մատենագրական, գրախոսական, հայկական վանքերի պատմության նվիրված արժեքավոր ուսումնասիրությունների և բնագրերի հրատարակությամբ:

Առաջին գծի վրա երախտագիտությամբ

պետք է հիշել Նորայր արքեպ. Պողարյանի (Ծովական) վաստակը: Հարգելի գիտնականը ամսագրի յուրաքանչյուր համարում հանդես է եկել 1—2 հոդվածների հրատարակությամբ, ինչպիսիք են «Ստեփանոս կաթողիկոս Աղթամարյ» (էջ 22), «Ղուկաս վարդապետ Խարբերդցի» (էջ 67), «Յովհաննէս քհն. Մանկասարեանց» (էջ 108), «Խաչատուր արքեպ. Կեսարացի» (էջ 172), «Կոմրուկ թաղի դպրատունը» (էջ 215), «Հայկական ծածկագրեր» (էջ 261):

Չափազանց արժեքավոր են նաև Նորայր սրբազանի համառոտ ուսումնասիրությունները «Հայկական վանքեր»-ի, նրանց տեղագրության, պատմության և նրանց մշակութային գործունեության նվիրված ակնարկներում, ինչպիսիք են «Ամենապատիվ վանք Նոր Զուղայի» (էջ 69), «Ա. Աստվածածին վանք Անկյուրիո» (էջ 119), «Ա. Կարապետի վանք Տարոնի» (էջ 178), «Արմաշու վանք» (էջ 227), «Ա. Նշան վանք Սեբաստիո» (էջ 276): Նորայր սրբազանը ամսագրի «Գրախոսական» բաժնում հրատարակել է նաև «Իրենեոսի «Նորագիտ հատումներ»-ը, գրախոսելով Ծարլ Ռեմոնի ուսումնասիրությունը, որ «կենդանացն էրենեոսի Ընդդէմ Հերձուածողաց և Ցոյցք» հորջորջված երկերուն հայերեն թարգմանությանը մնացորդները» (էջ 38):

Ամսագրի բանասիրական բաժնում հրատարակվել են նաև Երուսաղեմի Ժառանգավորաց վարժարանի և ընծայարանի կրթական տեսուչ Փայլակ Անթուրյանի հետևյալ արժեքավոր ուսումնասիրությունները. «Պատմություն Բարադամու Հովասափա» (հայերեն թարգմանության նորահայտ մի հնագույն ընդօրինակության մասին, էջ 25—28), «Պատմություն և խրատք Խիկարա Իմաստուն» (էջ 110), «Վարդան Արեւիկցու «Հաւաքումն պատմութեան» կորած աղբյուրներ» (էջ 265), «Հայերեն նորայայտ ձեռագիր» (ձեռագրագիտական, էջ 216):

Ա. Հ. Սրճունի բանասիրական բաժնի «Մատենագրական» ենթաբաժնում Ս. Նորայր արքեպիսկոպոսի հսկողությամբ հրատարակել է «Նորին Թեոփիլոսի [Ալեքսանդրիայի Հայրապետի Դ. դար]» արի և քաջ վարդապետի, ասացել վասն Պահոց» (էջ 29—34), «Ի Սուրբ Բառասունքն և ի խորհուրդ. Պահոց քառասունորդաց» (էջ 114—118), «Ի կիճն պողմնի... յաւետարանական սլատմութեան... որ արդարացաւ աւծմամբ իւղ[ւ]ոյն» (էջ 174—177, 222—226) բնագրերը:

Սիոնի-ի 1979 թվականի համարներում հրատարակվել են երեք խմբագրականներ՝

Ծաֆե արքեպիսկոպոսի ստորագրությամբ, որոնցից առաջինը (էջ 54—56) նվիրվել է Մայր Աթոռի Հաղորդագրության «Ս. Հոփսիսիմե վանքի պարսպի տակ անցյալ տարի գտնված հնադարյան դամբարանում կատարվող պեղումները հայտնաբերել են գերեզմաններ՝ աճյուններով գլխատված մարմինների» մասին:

Սիոն ամսագիրը այս առթիվ իր խմբագրականի մեջ սրտի մեծ գոհունակությամբ է ողջունում Հայոց Հայրապետի «ավետավոր հեռագիրը» և ընդգծում, որ Դ դարում, Տրդատ Գ թագավորի օրով, «Հոփսիսիմեյանց նահատակությունը եղավ անկյունադարձը հայոց քրիստոնեացումի պատմության և Վաղարշապատ մայրաքաղաքի մոտ թափված արյունը մաքուր կույսերում, եղավ արևելքը նոր հավատքի արշալույսին»:

Սիոն-ի երկրորդ խմբագրականը կրում է «Դպրոցական տարին» (էջ 98—100) վերնագիրը՝ նվիրված Ժառանգավորաց վարժարանի և ընծայարանի կրթական-դպրոցական գործունեության:

Այս մտածումների լույսի տակ Ս. Ծաֆե արքեպիսկոպոսը ամսագրում հրատարակել է «Երեք շարունակական ակնարկ Ժառանգավորաց վարժարանի պատմության» (էջ 150—158, 199—206, 251—256), Ս. Հակոբյանց վանքի Ժառանգավորաց վարժարանի և ընծայարանի մասին, 1843—1979 թվականներին, նշվելով նաև այդ տարիներում վանքում կատարված վարդապետական, քահանայական և սարկալագական ձեռնադրությունները:

Վերոհիշյալ հետաքրքիր ուսումնասիրության մեջ հոդվածագիրը մասնավոր կարելիություններ կապեցել է ամենապատիվ Ս. Եղիշե սրբազան պատրիարք Հոր տեղապահության և մանավանդ գահակալության տարիներին (1960—1979) Ժառանգավորաց վարժարանի պատմությունը, ուսումնական նոր ծրագիրը, դասախոսական կազմը, աշակերտության թիվը:

Ս. Եղիշե սրբազան պատրիարք Հոր գահակալության 1965—1979 թվականներին, Երուսաղեմի Ժառանգավորաց վարժարանի և ընծայարանի 27 շրջանավարտներ ձեռնադրվել են հոգևորականներ, որոնցից 24-ը՝ կուսակրոն, և երեքը՝ ամուսնացյալ քահանաներ:

Ամսագրի համարներում տպագրվել են նաև «Դպրոցական տարին» խմբագրականի հետ կապված ամբողջական և հետաքրքիր տեղեկություններ Ժառանգավորաց վարժարանի և ընծայարանի, ինչպես նաև Ս. Թարգմանչաց երկրորդական վարժարանի մասին (էջ 124 և 130):

Սիոն ամսագրի 1979 թվականի երեք

հաջորդական համարների մեջ (էջ 146, 194 և 244) Ս. Ծաֆե արքեպիսկոպոսը ստորագրել է հետաքրքիր, շահեկան, «քիչ մը համարձակ» և որոշ հարցերում վիճելի երեք խմբագրականներ, «Եկեղեցական դասը» վերնագրով, որոնցով փորձում է յուրահատուկ կերպով «վերլուծել և մատնանշել» մեր օրերին սփյուռքի կյանքի մեջ «այն խոր փոփոխությունները» և «այլափոխումը Հայ Եկեղեցիին և անոր ծառայող հայ եկեղեցականության նկարագրին մեջ»:

Հոդվածագիրը նախ նշում է, որ 1915 թվականի Ապրիլյան եղեռնի օրերին Հայ Եկեղեցին նույնպես ապրեց իր արյունոտ Գողգոթան. «Զարնվեցավ Հովիվը և ցրվեցան ոչխարները»:

Եղեռնից հետո, Երուսաղեմում Ս. Եղիշե Դուրյան պատրիարքի, Անթիլիասում Ս. Բաբկեն աթոռակից կաթողիկոսի և Կ. Պոլսում Ս. Գարեգին պատրիարք Խաչատուրյանի գահակալության տարիներին սրտառույ ջանքեր գործադրվեցին անցյալի օրինակով և դաստիարակությամբ եկեղեցական նոր սերունդների հոգևոր և բազմակողմանի պատրաստության ուղղությամբ «և ազգային եկեղեցական նկարագրի ուրակով»: Սակայն, արձանագրում է Ս. Ծաֆե արքեպիսկոպոսը, «կես դար ետք, պետք է ունենանք քաջությունը խոստովանելու թե ոչ միև այդ երեք կեղծոններն փոխարինեց Արմաշը և տվավ խումբեր հոգևորական առաջնորդող դեմքերու, որոնք մեր ժողովուրդը հաջողեին պահել իր հավատքի ամրության, իր կրոնական բարեպաշտության և իր ավանդական սովորություններու ժառանգության մեջ...»:

Նույն ձևով հասկնալ Հայ Եկեղեցիին և իր ինքնությունը, երեկ և մանավանդ այսօր... Նույն ոգիով ըմբռնել Եկեղեցիին առաքելությունը այսօրվան հայ աշխարհի ցրվածության մեջ...:

Հոդվածագիր սրբազանը «Եկեղեցիին այս աղքատացումը» վերագրում է ոչ այնքան որպես «արդյունք» լոկ մեծ աղետին, ոչ այնքան «արդյունք» հոգևորական ուսուցիչներու պակասին, որքան «հետևանքը այն խոր փոփոխության որուն ենթարկվեցավ մեր Եկեղեցիին նկարագիրը: ...Կրոնական հաստատություն մըն էր... եղավ ազգային հաստատություն մը, հավատքի ուժը շփոթած ավանդական ձևականություններու հետ», Եկեղեցին «ծիսակատարության արվեստի գեղեցկությամբ շփարված անկեզու մարմին մը եղավ...»:

«Եկեղեցիին նկարագրի փոփոխությունը այլափոխեց նաև եկեղեցականին դիմագիծը: Ան վերածվեցավ Հայ Եկեղեցի կոչված

ազգային հաստատության, ազգային մարմիններու թոշակավոր պաշտոնյայի»...

Տ. Շահե արքեպիսկոպոսի այս «համարձակ» մտորումների հիմնական միտքը այն է, որ մեր օրերին սիյություն մանավանդ վերջին 80 տարիների ընթացքում, Հայ Եկեղեցին «ազգային դերը կհակադրվի քրիստոնեական վարդապետության» և Եկեղեցիի դերի և առաքելության «հիմնական այս աշխարհայությունը կսկսի Եկեղեցիին աշխարհականացումն և ավելի կխորանա Եկեղեցիին քաղաքականացումով» (Ընդգծումը սրբազանինն է):

Սիոն ամսագրի յուրաքանչյուր միացյալ համարի վերջին էջերը, «Սուրբ Յակոբի ներսէն» վերնագրով, նվիրվել են «Եկեղեցական-բեմական» լուրերի, որոնք կարդացվում են մեծ հետաքրքրությամբ: Այդ լուրերը կազմում են սուրբ Աթոռի ժամանակակից պատմությունը, վանական կյանքի հետաքրքիր առօրյան: Չափազանց ուրախալի է, որ սուրբ Աթոռի երեց և երիտասարդ «զինվորյալ միաբանները» ոչ միայն արիությամբ և պատվով պահում պահպանում են ազգապարծանք Սուրբ Տեղյաց հայկական դարավոր իրավունքները հանապազօրյա եկեղեցական արարողություններով և անձանձրույթ ժամապաշտությամբ, այլ նաև միշտ կենդանի են

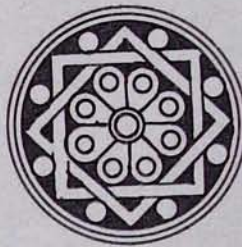
պահում եկեղեցական բեմը, իրենց ոգեշունչ, «Կենաց Բանին» քարոզներով, ամեն կիրակի և տոնական առիթներով: Սուրբ Աթոռի միաբանները իրենց սրտագին և աթոռանվեր ծառայությունն են բերում վանական և կրթական ծառայության ճանապարհին:

Մանավանդ երիտասարդ միաբաններից ոմանք սիյության զանազան թեմերում կատարում են նաև հովվական-հոգևոր շնորհակալ առաքելություն և ծառայություն:

Սիոն ամսագրի 1979 թվականի վեց միացյալ համարները ունեն նաև «Յիսուն տարի առաջ» «Սիոն-ի լուսաբանությունները», «Այլ և այլ» հետաքրքիր ենթաբաժինները, որոնք նույնպես կարդացվում են հարաճուն հետաքրքրությամբ:

Ամենապատիվ Տ. Եղիշե սրբազան պատրիարքի գահակալության 20 տարիների ընթացքում, նրա անմիջական ղեկավարության ներքո, 1960—1980 թվականներին, հոգևոր, աթոռանվեր, կրթական, հրատարակչական, շինարարական բազում «Գրոց արժանի, արության գործեր» կատարվեցին սուրբ Աթոռի մեջ, որոնց կենդանի, հետաքրքիր, ամբողջական և ժամանակակից տարեգրությունն են հանդիսանում Սիոն ամսագրի էջերը:

Ա. Հ.

ԺԶ դարի սուրբ խաչքարի ստորին մասում Պատմական և Հայաստանի Ծնունդը: խաչքարն ինչ-
 ինչ Պատմականորով, մնացել է թերակազմ: խաչքարը բերվել է մասը Աթոռ Գեղարքունիքի շոր
 (շոր) բնակավայրից: